

Maria Conca & Josep Guia, *A frec del seu nom: vida, obra i lluita de Xavier Romeu*, Lleida, Edicions El Junc, 2018, 507 p., ISBN: 978-84-93-8705-9-1.

L'actitud davant dels llibres no llegits encara pot variar força d'una obra a una altra. Aquest en concret, que arriba signat per la parella d'investigadors i activistes valencians Maria Conca i Josep Guia, des del moment que el vaig descobrir em va reclamar l'atenció per un motiu fonamental: havia de donar cos i ànima a una figura que fins aleshores resultava d'una invisibilitat inexplicable en el conjunt de referents politicoculturals del sobiranisme. Em refereixo, és clar, a l'intel·lectual i activista Xavier Romeu (1941-1983). Així, doncs, aquest volum emprèn l'exploració de tot un microcosmos que, en bona part, restava submergit per factors que van més enllà de la ideologia —i en això hi entrarem més endavant. He de reconèixer que aquella invisibilitat i aquell buit en la figura de Romeu prenen un caire personal. Recordo vagament que, en una època de reconfiguració política del moviment independentista català, ara deu fer gairebé una trentena d'anys, l'Eduard Boada fill, maulet de referència a la ciutat de Tarragona, em va portar un parell de cops al casal que havien batejat com a «Xavier Romeu», un local al carrer August, més o menys enfront d'un supermercat que ha anat canviant de nom però no de funció, igual que el ventall polític de l'independentisme. Uns quants anys després, em tornava a trobar amb l'ombra nominal de Romeu, en aquest cas fent d'autor del *Manual de fonologia catalana*, un dels llibres que Miquel Àngel Pradilla ens convidava a llegir a les seves classes sobre la matèria a la URV, abans que es passés a la —més bel·ligerant— sociolingüística. Ara que torno a tenir el volum a les mans, el reconec com aquella obra que em va permetre capir de forma entenedora i ben estructurada l'abstracció que suposa la disciplina fonològica.

Per tant, igual que el manual de Romeu em va socórrer a l'hora de comprendre una abstracció a primera vista inabastable, a donar-li cos i sentit, l'extens volum *A frec del seu nom* ens ajuda a bastir la figura del personatge tractat en la seva dimensió polièdrica i en la seva rellevància, una rellevància truncada per l'accident de carretera

que ens el va prendre per sempre l'estiu del 83: «[...] una mort tràgica, quasi literària, com la de molts dels seus personatges» (p. 216) —segurament per aquella mateixa deixadesa d'«esperit lliure» que el caracteritzava, ja que el seu acompanyant, que sí que duia el cinturó posat, va sobreviure. «Deixadesa» és un terme antitètic a l'afany metòdic i perseverant que ha guiat la tasca dels autors de l'obra: aclapara la munió de dades i de coneixement sobre el context vital de Romeu que sostenen les més de quatre-cents pàgines de volum, entre cos del text i notes finals. Vull apuntar, a més, que l'índex d'antropònims que tanca el volum és un complement utilíssim a fi de cercar-hi informació puntual sobre totes aquelles persones que van tenir una presència més o menys marcada en la intensa existència del protagonista del volum. En tot plegat s'hi percep una ambiciosa empresa d'anys de feina, que ha donat uns fruits esplendorosos en la recopilació de múltiples aspectes de la trajectòria de Romeu per mitjà de converses amb persones que s'hi van relacionar («familiars, amics, companys i coneguts» [p. 475]), així com d'un minuciós examen de la bibliografia existent, que ben habitualment és secundària, o dit d'una altra manera, solament tractava de manera tangencial l'objecte de la recerca de Conca i Guia. Això significa, evidentment, una labor de formigueta que, sospito, ja devia tenir uns petits pilars previs per l'experiència en la compilació de materials filològics que han demostrat tots dos i que ha donat peu a llurs obres, signades conjuntament o per separat. Alhora, ells mateixos, que van ser companys de fatigues de Romeu en l'activisme politicocultural i al PSAN, partit reivindicat ara i adés al llibre, reconeixen que l'exemplar de la revista de l'organització dedicat a la seva figura (*Lluita* 288, 2013) i el Simposi Xavier Romeu celebrat al juliol del mateix any «[...] van assentar les bases d'aquest llibre [...]» (p. 122).

Ara bé, aquesta no és la típica biografia estructurada d'acord amb una línia cronològica que va determinant els episodis cabdals de la vida del personatge. Conca i Guia van preferir establir blocs temàtics que responguessin als àmbits en què va destacar Romeu durant la seva singladura vital. Si bé el primer dels blocs introdueix alguns aspectes biogràfics inicials que permeten als lectors i a les lectores situar-se en el seu context, la resta ja examinen amb deteniment els àmbits esmentats: «El compromís polític», «La narrativa», «El teatre» i «La lingüística»; sols el darrer apartat, «Un home lliure», trenca l'esquema, donat que clou el volum a tall d'epíleg. Aquesta estructuració de l'obra comporta algun problema d'identificació a mesura que s'avança en la lectura, ja que de tant en tant hi apareix informació que no havia estat introduïda i que, per tant, queda despenjada, per bé que es tracta de casos anecdòtics comprensibles per la ingent massa de dades documentades i presentades al llarg del volum. Succeeix quelcom semblant amb un grapat de repeticions, assumibles atenent la complexitat del quadre. Sigui com sigui, el fet que l'apartat sobre «El compromís polític» de Romeu encapçali

l'obra no és únicament una opció derivada de la vinculació ideològica de Conca i Guia amb la seva persona, sinó que es basa en el fet que es tracta de l'activitat vertebradora de l'existència adulta de Romeu, per la qual cosa la tria és màximament assenyada.

En efecte, la resta d'activitats pivoten a l'entorn del combat per les llibertats i la cultura pròpia, que al seu torn emana d'un independentisme convençut, dins d'un conjunt interrelacionat de llengua, literatura, dramaturgia i nervi polític. La primera activitat esmentada constitueix també un punt de referència en el projecte intel·lectual de Romeu, com ens fan veure els autors amb reiterades referències a la qualitat de la seva llengua literària i a l'interès de l'escriptor per assolir un ús habitual del registre estàndard arreu del domini lingüístic que permeti superar folklorismes i divisions territorials de caràcter administratiu. Aquest enfocament envers l'activitat pública de Romeu no significa que no es faci esment d'aspectes de la seva vida privada, ans al contrari: els lligams d'amistat i amorosos són la saba que atorga sentit i valor a tota la resta, cosa que fan evident Conca i Guia a l'hora d'assenyalar-ne els principals i conformar tota una xarxa de relacions personals que abasta una part destacada de la intel·lectualitat del país. Algunes d'aquelles amistats van perllongar-se fins a la seva tràgica mort, d'altres es van esquerdar en algun moment, igual que els enamoraments en què va anar ancorant i que al text són esmentats amb cura i respecte, gairebé de forma entranyable. En diferents fragments del llibre també trobem l'altra cara de la moneda, les tibantors i clares enemistats que van sorgir en la seva vida, a vegades per motius difícils de raonar mitjançant la informació fornida en el text, d'altres encoratjades pel tarannà directe i poc amic d'hipocresies que en tota ocasió mantenia el protagonista del llibre, tant en declaracions públiques com en les cartes que se'n conserven. Si passem a les encarnacions d'aquests xocs, el seu flagrant professor Moriarty va ser Xavier Fàbregas, al qual Romeu no va dubtar a denunciar a viva veu per l'ocultació que feia de la seva obra, així com la d'altres persones que no entraven en els seus estudis sobre el teatre català contemporani. Conca i Guia també retreuen la bilis i les incongruències a Fàbregas, el qual, poderosa veu crítica de la dramaturgia nostrada durant el tardofranquisme i la Transició (o Reforma política, que és com s'anomena al llibre aquest període de la història espanyola), no va trigar gaire a seguir les passes de Romeu a causa d'una afecció cardíaca. D'aquesta manera, el llibre adverteix del mal que han fet (i continuen fent) les capelletes a la cultura dels Països Catalans, tot acusant-les de relegar Romeu a un segon pla i convertir-lo en un frustrat «etern finalista» de premis literaris —malgrat que en va guanyar alguns de tant de renom com el Víctor Català 1975, amb el recull de contes *La mort al punt*, i «La sonrisa vertical» 1980, amb *Deu pometes té el pomer*, escrit en col·laboració amb altres autors del col·lectiu Ofèlia Dracs.

Sense rebatre els arguments exposats per Conca i Guia, caldria afegir que Romeu també va trobar-se en una d'aquestes capelletes, que per modesta no deixava de ser-ho. Em refereixo al cercle de Jaume Vidal Alcover i Maria Aurèlia Capmany, que el van agombolar i en certa mesura afavorir (com reconeix ell mateix, v. p. 412). Romeu se'n va distanciar —segons les deduccions incloses al llibre— per causes distintes en cada cas: un desig eròtic no correspost que va doldre a Vidal Alcover, i motius polítics evidents pel que fa a Capmany (la militància al PSC). Lligat a tot plegat, s'hauria de remarcar un aspecte no explicat al volum amb relació a Molas, repartidor de «[...] faltes i bones en el món cultural català d'aleshores» (p. 41), que és la tírria que aquest darrer li tenia a Vidal Alcover, la qual va acabar afectant no sols el protagonista del volum ressenyat, sinó també altres investigadors i creadors a qui l'intel·lectual mallorquí va apadrinar. Per consegüent, potser caldria veure la figura de Romeu com una víctima col·lateral de la confrontació de capelletes en aquell ambient enrarit per la voluntat d'acaparar poder a les envistes d'una democràcia tan incipient com il·lusòria.

En general, els recorreguts elaborats al volum són fascinants, potser llevat d'algunes seccions sobre el compromís polític, en què l'allau de dades i de concatenació de fets i significacions polítiques pot arribar a atabalar els/les lectors/-es més abnegats/-des. A l'apartat que tracta la narrativa de Romeu trobem una descripció detallada dels contes —escrits entre 1964 i 1980— i les dues novel·les que va escriure, *Ascendent Escorpió* (1979) i una segona que va restar inèdita; val a dir que un dels títols provisionals de la novel·la publicada, *A frec del meu nom* (p. 152), ha servit per a posar títol al text aquí ressenyat; d'altra banda, caldria considerar com a provisional la classificació temàtica dels primers, fixada entorn del motiu de la mort, així com revisar certs malentesos quant al concepte d'intertextualitat (v. p. 169); cal advertir, a més, que és difícilment comprensible que Romeu homenatgés l'escriptor francès pronazi Robert Brasillach (p. 171), afusellat al final de la guerra per col·laboracionista. L'apartat dedicat al vessant teatral és realment revelador; però no s'hi val a usar l'adjectiu «normal» com a sinònim de catalanista o apolític, com donen a entendre els autors quan desqualifiquen Albert Boadella (p. 234) —sonen força més enraonats els insults a José Ombuena, «pedant» i «espanyolista» (p. 363). En el capítol que presenta i analitza la seva contribució acadèmica, bàsicament a la lingüística, en paral·lel descobrim les intrigues de la facultat i un professor atípic que feia gaudir els seus estudiants amb les matèries impartides, si acudia aquell dia a classe o se'ls trobava a la facultat i li venia de gust instruir-los al bar —estratègies didàctiques, aquestes darreres, incomprensibles per a l'actual generació d'estudiants post-Bolònia.

Una de les operacions que cal valorar més positivament del volum és la detecció d'una sèrie d'injustícies que van patir Romeu o la seva obra. Des dels silencis que

imperaven en determinats mitjans sobre la seva militància política (p. 402) —en particular al PSAN— o la desconsideració envers la seva traducció de la peça de teatre pirandelliana *I Giganti della Montagna* (p. 344-347), fins a l'omissió del manual de fonologia escrit per ell en la bibliografia de referència de treballs posteriors sobre la matèria (p. 374-376), passant per l'apropiació del *Diccionari Barcanova de la Llengua* —que ell va dirigir— per part de l'editorial, que en l'edició de 1988 en feia una versió reduïda i l'atribuïa a Júlia Butinyà (p. 380) (cosa que també perjudicava tot l'equip que hi va treballar a les ordres de Romeu). Caldria debatre degudament si aquests casos van ser sempre motivats pel fet de «ser d'esquerres, agnòstic (o ateu), independentista i de Països Catalans [...]», (p. 44) com semblen apuntar els autors del llibre en més d'una ocasió.

Des del punt de vista estrictament formal, s'observa una dificultat que tal vegada no s'ha pogut resoldre per la natura mateixa del problema: els autors escriuen una aproximació biogràfica en què ambdós estan implicats, ja sigui individualment o com a parella, i plantegen la seva presència en tercera persona (p. ex. «[...] a casa de Josep Guia i Maria Conca [...]» [p. 89]); això s'adiu amb els usos propis de la divulgació acadèmica, que exigeixen un cert distanciament amb pretensions d'objectivitat, però queda qüestionat per l'aparició en escena dels autors, quan opten per l'ús del «nosaltres» (p. 69, 102, 122, 242, 308); alhora, es dona alguna combinació de la tercera persona i la primera del plural (p. 433, n. 80) que pot acabar fins i tot en col·lisió (p. 428, n. 55; p. 433, n. 101). D'altra banda, val a dir que es percep una bona tasca de correcció lingüística i ortotipogràfica, ja que s'hi veuen relativament poques badades per a un obra d'aquesta extensió. Tanmateix, caldria haver tingut més cura amb certs noms propis: Joana Zaragoza, exprofessora i exvicerectora de la URV, no és la «Joana Saragossa» del volum. Igualment, no s'acaba d'entendre per quin motiu les entrades de la bibliografia final presenten sagnat normal (amb la primera línia entrada) i no pas sagnat francès (que fa entrar la segona i següents línies), ja que aquesta darrera és l'habitual i facilita enormement la cerca de les entrades a partir de la remissió en el cos del text. Finalment, donat el format biogràfic de l'obra, unes fotos que il·lustressin alguns dels episodis descrits haurien estat un complement encertat i agraït.

En un altre ordre de coses, voldria fer una remarca lligada al màrqueting del producte: el fet d'haver apostat per una editorial modesta no hauria de ser impediment perquè el volum arribés a les llibreries de tots els racons dels Països Catalans, ja que pot resultar una sorpresa ben agradable per als lectors i lectores valents i valentes a qui no necessàriament arriba la informació de determinats canals de les xarxes socials i Internet, tot i estar compromesos/-es amb el sobiranisme i/o voler conèixer les figures rellevants que han bregat per tirar endavant la cultura en la nostra llengua. Amb

relació a això, Conca i Guia no desapofiten l'ocasió per enllaçar el tema del llibre amb el present més vibrant per mitjà d'un exercici de política ficció: «Xavier Romeu hauria estat avui el dirigent independentista d'esquerres que, des del front patriòtic, hauria menat el procés en dos aspectes que actualment s'obliden: el lideratge de la classe treballadora i la reunificació de la Catalunya completa (de Salses a Guardamar i de Fraga fins a Maó i l'Alguer» (p. 417). La hipòtesi és sòlida tenint en compte la clarividència del pensador independentista, com ara en aquesta carta a Jordi Arbonès uns mesos després de l'intent de cop d'estat de 1981: «[...] “Espanya” i “Democràcia” són dos conceptes incompatibles, com “neu” i “calor”. Espanya només pot mantenir-se amb dictadura, i només es pot construir a costa de les nacions que oprimeix» (p. 108).

En definitiva, *A frec del seu nom* constitueix un llibre imprescindible per a conèixer el context vital i les dades que configuren la trajectòria política, creativa i investigadora de Xavier Romeu. Ara bé, un cop «obert el meló» caldria prosseguir el camí del (re)coneixement del seu llegat, en particular amb la publicació de l'obra inèdita que ho mereixi i amb l'aprofundiment en la recerca sobre aspectes específics dels seus escrits. Naturalment, res de tot plegat es veuria ara tan planer i realitzable sense l'extraordinària feinada prèvia de Conca i Guia, que han escrit un llibre amb el cor per recobrar el cos i l'ànima d'aquell portentós patriota i intel·lectual que va ser Xavier Romeu. Seria imperdonable que caigués de nou en l'oblit en què fins ara penava.

ALFONS GREGORI

Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

alfons@amu.edu.pl

ORCID 0000-0003-0121-2876